

SÍLA DIVOČINY

Ukázka z knihy: KLIMA JE PŘÍLEŽITOST - opravdová řešení pro naši budoucnost na Zemi, Petr Daniš, 2023

Příroda se chce uzdravit a také to udělá, když jí k tomu dáme příležitost – či ještě lépe – když ji k tomu vybídneme. Judith D. Schwartz

Od krátce stříženého trávníku k živoucí přírodě

Dokonce i zelená místa v bezprostředním okolí našich domů mají k přírodě kypící životem většinou hodně daleko. Typickým příkladem je **trávník**. V mnoha ohledech připomíná spíše pustinu než ekosystém. Má velice nízkou biodiverzitu a také zadržuje mnohem méně uhlíku než jiný typ zeleně. Čím častěji a více na krátko ho stříháme, tím méně života se v něm ukryje a tím méně vody udrží.

Je na čase změnit náš přístup k zahradám a dvorkům, k zeleným pásům u cest a mnoha dalším kouskům zeleně v našich obcích. Můžeme do naší kulturní krajiny vrátit mnohem více života, zadržet v ní více vody, vytvořit příjemné, chladnější a stinné prostředí i uprostřed léta a také z ní učinit větší úložiště uhlíku.

Tady je pár snadných tipů:

- **Nechte trávu růst.** Sekejte ji tak málo, jak je to pro vás únosné, třeba jen dvakrát ročně. V tomto smyslu apelujte i na své zastupitele a úředníky v obci. Pochopitelně tam, kde je na trávníku větší provoz (chůze, míčové hry apod.) můžete udržovat trávu kratší. Zdaleka to ale nemusí být celá zahrada, celý park, či pás u cesty.
- **Sázejte stromy.** Nejlépe místní druhy listnáčů, vhodné do našich klimatických podmínek. Jedlé stromy hlavně na zahrady, buky, duby, javory, lípy, platany a podobně na náměstí a do alejí podél cest. Můžete se zapojit do kampaně Nadace Partnerství Sážíme budoucnost, která má za cíl vysadit v Česku do pěti let 10 milionů stromů mimo les. Na webu sazimebudoucnost.cz najdete spoustu tipů a rad pro výsadbu a následnou péči o mladé stromky i pro získání možných finančních zdrojů na větší projekty.
- **Pozvěte k vám zvířata.** Vytvořte a rozmístěte budky pro ptáky, domky na přezimování ježků, hmyzí hotely či čmelíny. Nabídněte zvířatům i něco k jídlu a pití. Ještě lépe můžete postupně vytvářet prostředí, které poskytne mnoha druhům zvířat přirozený úkryt a potravu, aniž byste dále museli ubytování pro ně sami vyrábět a zajišťovat jim i jejich stravu. To ještě prozkoumáme podrobněji v dalším textu. (Návrat více zvířat do našeho bezprostředního okolí sám o sobě nevypadá jako typické opatření na ochranu klimatu. Přímo jde spíše o zvyšování biodiverzity. Jenže rozmanitost přírodního života kolem nás bude také svědčit o zdravější krajině a odolnějších ekosystémech, které nám nejenom pomohou s adaptací na teplejší klima a extrémní projevy počasí, ale také budou zadržovat uhlík.)
- **Zapojte děti.** Jejich radost ze setkání s ježkem, žábou, motýlem či včelkou samotáčkou vás bohatě odmění za vaše úsilí.

Návrat kousků nové divočiny

Pro návrat života do našeho okolí ale můžeme udělat mnohem více, než jen zvýšit intervaly mezi sekáním trávy, vysázet pár stromů a umístit budku pro ptáky. Můžeme plánovaně vytvořit novou divočinu. Postupem, jak na to, se inspiroji u irské zahradnice a krajinné návrhářky **Mary Reynolds (wearetheark.org)**.

- **Vraťte alespoň půlku vaší zahrady** či jiné půdy zpátky přírodě. Pokud nemůžete půlku, tak co nejvíce dokážete. Dále byste mohli už jen pozorovat, co příroda vytvoří, jak místo začne zarůstat a různorodý život se navrátí. Jenže vzhledem k dlouholeté degradaci mnoha kousků země by někde tato obnova divočiny bohaté na biodiverzitu trvala opravdu dlouho. Většinou je tak dobré přírodě trochu pomoci.
- **Pomozte vytvořit různé biotopy.** Ty by ve zdravé krajině vznikly působením mnoha druhů rostlin a zvířat, na vašem malém prostoru ale stěží. Když na to máte dost místa, zkuste například: nesečenou pestře kvetoucí louku, husté křoví, jedlé keře či stromy, vzrostlý listnatý les, mokřad, jezírko, hromadu mrtvého dřeva, suchou zídku a podobně.
- **Pozorujte, co vám roste**, a případně dodejte původní rostliny. Na vaší půdě se už nemusí vyskytovat semena a zárodky původních druhů, které jsou klíčové pro zdraví vašeho nového ekosystému. V takovém případě přidejte jejich semena, řízky či malé rostlinky.
- **Udělejte hranice vaší nové divočiny prostupné.** Zvířata budou moci přicházet a odcházet.
- **Pozor na noční světla.** Obvyklé bílé světlo významně narušuje noční život. Snažte se mít na zahradě úplnou tmou. Pokud světlo potřebujete, volte jen tlumené červené. Přetvořit část našich zahrad a dalších volných ploch na novou divočinu nám nebrání ani chybějící finance, ani náročnost práce. Ve skutečnosti bude péče o taková místa nakonec levnější a méně pracná, než stále dokola sekat trávník a platit zahradníky za pěstování a přesné zastřižení pár keřů. Brání nám

naše malá představitivost, zvyk a sociální norma, co se obvykle považuje za normální a za estetické. Musíme se znovu naučit vidět krásu v přírodě a v divočině – a musíme to naučit i naše sousedy. Pokud je to pro vás a vaše okolí opravdu těžké, zkuste si pomoci cedulí, na které vysvětlíte účel vašeho počínání: Tady roste budoucnost. Nová divočina na každou zahradu. Vracíme život do krajiny. Něco jistě vymyslíte. **Každý kousek země o velikosti 10 x 10 metrů, neboli 100 m², který vrátíte do podoby blízké lesu, pohltí navíc celkově kolem 5 tun CO₂ z atmosféry.** Je to jednorázový příspěvek a určitě nás na cestě ke klimatické neutralitě nespasí. Potřeba snižovat naše emise stále zůstane.

Jenže jak už jsme psali v první části knihy, ani samotné snižování a zastavení našich emisí by nestačilo na to, aby se oteplení nevyšplhalo nad hranici 1,5°C v porovnání s dobou před průmyslovou revolucí. Abychom pomohli nezbytnému ukládání uhlíku do přírodních ekosystémů, nemusíme jen doufat v zalesňování někde na druhém konci planety. Můžeme přispět na našich vlastních zahradách, v našich vesnicích a městech, u našich bytovek, škol, úřadů či továren. Celkový potenciál vlastně vůbec není k zahození.

Školní les do kapsy

Abychom podpořili rozšiřování podobných řešení, rozhodli jsme se se vzdělávacím centrem TEREZA, kde pracuji, pomoci školám vytvářet malé školní lesíky. Koncept jsme přivezli ze světa, kde už přes 3 000 takových lesíků existuje.

V principu jde o hodně malý a hustý lesík, třeba jen 200 m², který je vysazován přímo v obcích z místních druhů stromů. Až vyroste, nabídne příjemné místo k odpočinku i k výuce, bude čistit vzduch, v létě ochlazovat okolí, stane se oázou pro stovky rostlinných a živočišných druhů – to vše uprostřed obce i velkého města. A uloží i pár tun uhlíku.

První takový „školní les do kapsy“ v Česku vysadili žáci s učiteli na ZŠ Werichova v Praze v roce 2021. Plány a přípravy zvládli sami s naší malou podporou, peníze na výsadbu jsme společně získali od pražského magistrátu, druhy stromů pomohl vybrat lesní odborník. Učitelé vše zorganizovali tak, aby se na vysazení 1 000 sazenic vystřídali všichni žáci školy – a k novému lesu tak získali vztah. Podívat se přijeli Český rozhlas i Česká televize.

Tento příklad zde uvádím proto, že ho spoustu dalších může následovat. Abychom maximálně usnadnili školám cestu, vydali jsme příručku Školní les do kapsy, kterou si každý může zdarma stáhnout na internetu. A zdaleka nejde jen o školy. Pokud vysadit lesík a vrátit ostrůvek divočiny do našeho blízkého okolí zvládnou děti (pravda, pod vedením učitelů), zvládneme to i my všichni ostatní.

Větší zdraví a ochrana krajiny

Vedle návratu miniaturních kousků divočiny přímo do našich měst i menších obcí, můžeme samozřejmě pomoci obnově přírody a její větší ochraně také na mnohem rozsáhlejších místech dále od našich domovů. V české krajině, na našich polích a v našich lesích je obrovský prostor pro přírodě bližší způsoby hospodaření, pro revitalizace vodních toků, pro návrat polních cest, remízků, mokřadů, stromů a dalších krajinných prvků. Všechna taková opatření mohou zvýšit různorodost života kolem nás, prostupnost krajiny pro zvířata i pro lidi, ale také přispět k naší adaptaci na změnu klimatu a uložit tisíce dalších tun uhlíku do zdravějších ekosystémů.

Podrobnější přiblížení těchto řešení přesahuje možnosti této publikace. Pokud ale můžete ovlivnit podobu a zdraví naší krajiny jako vlastníci půdy, lesa, zemědělci a tak dále, neváhejte a zjišťujte si další informace. Začít můžete na webových stránkách Nadace Partnerství či Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky. Každé relativně zachované přírodní území si zaslouží co největší stupeň ochrany. Čtyři naše národní parky zabírají pouze 1,5 % plochy České republiky. Společně s chráněnými krajinnými oblastmi (CHKO), které podléhají volnějším režimům ochrany, se vyhoupneme někam na 15 %.

To je pořád žalostně málo v porovnání se světovými cíli ochrany 30 % souše do roku 2030 a 50 % do roku 2050. Rychlejšímu vyhlášení dalších chráněných území můžeme přispět i jako občané, především pokud žijeme přímo u míst, kterých by se ochrana měla týkat. Vysvětlování výhod ochrany místním spoluobčanům, pořádání besed a diskuzí s odborníky, sbírání podpisů v peticích podporujících tuto ochranu a tak dále – to vše může vést k úspěchu.

V současnosti se hraje o vyhlášení nového Národního parku Křivoklátsko, který by povýšil nejcennější část už existujícího CHKO do vyššího stupně ochrany. A plánuje se též vyhlášení Národního parku Soutok (kde se Dyje vlévá do Moravy), oblasti známé také pod jménem Moravská Amazonie, které dnes ochrana skoro úplně chybí. Má cenu prosazovat ochranu i menších území, které je snazší dosáhnout. Zatímco národní parky jsou zřizovány zákonem a CHKO nařízením vlády, národní přírodní rezervace a národní přírodní památky zřizuje Ministerstvo životního prostředí a přírodní rezervace a přírodní památky dokonce vznikají pouhým nařízením krajského úřadu.